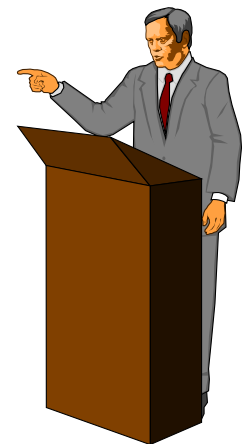

DYLEMATY ETYCZNE WSPŁCZESNOŚCI - PRACA

dr Jerzy M. NIEPSUJ

Warszawa/Londyn UKSW/PUNO, 22.02.2009 r.

„Praca stworzyła człowieka!”

„Ora et labora!”

„Arbeit macht frei!”

„Kto nie pracuje ten nie je!”

PLAN WYKŁADU

1. Wprowadzenie – wyjaśnienie i uzasadnienie tematu, nawiązania do poprzednich wykładów.
2. Pytania o pracę:
 - Czym jest praca?
 - Co jest celem pracy?
 - Jaki sens ma ludzka praca? (Jaką rolę odgrywa praca w życiu człowieka?)
3. Czy praca jest dobrem czy złem, jak chcą niektórzy? (Czy praca ma swój wymiar etyczny? Czy jest wartością moralną?)
4. Jakie miejsce zajmuje praca w hierarchii wartości człowieka?
5. Czy człowiek pracuje aby żyć, czy żyje aby pracować?
6. Czy praca jest „dla człowieka” czy człowiek „dla pracy”?
7. Wnioski.

MOTTO

*„/.../ z pewnością praca jest <<rzeczą starą>> -
tak starą jak człowiek i jego życie na ziemi.
Równocześnie zaś ogólna sytuacja człowieka
w świecie współczesnym, rozpoznawana i
analizowana w różnych aspektach
geograficznych, kulturalnych i
cywilizacyjnych, domaga się tego, aby
odśłaniać nowe znaczenia pracy ludzkiej – a
także, aby sformułować nowe zadania, jakie
w tej dziedzinie stoją przed każdym
człowiekiem,
przed rodziną,
przed poszczególnymi narodami
i całą ludzkością”.*

(Jan Paweł II, Encyklika *Laborem exercens*,
Znak 7-9 (332-334), Kraków 1982, s.1121.

MOTTO

- **„/.../ Człowiek dzisiejszy zdaje się być stale zagrożony przez to, co jest jego własnym wytworem, co jest wynikiem pracy jego rąk, a zarazem – i bardziej jeszcze – pracy jego umysłu, dążeń jego woli”.**

(Jan Paweł II, Redemptor hominis...,op.cit.,s.38).

MOTTO:

- „/.../ Praca jest przede wszystkim procesem zachodzącym między człowiekiem a przyrodą, procesem, w którym człowiek poprzez swoją działalność realizuje, reguluje i kontroluje wymianę materii z przyrodą.
- /.../ jako twórczyni wartości użytkowych, jako *praca użyteczna*, jest tedy praca warunkiem istnienia człowieka, niezależnym od wszelkich ustrojów społecznych, jest wieczną, przyrodzoną koniecznością umożliwiającą wymianę materii między człowiekiem a przyrodą, a więc umożliwiającą życie ludzkie”.

(K.Marks, Kapał, Tom Pierwszy, Warszawa 1951, s.188 i 45)

1. WPROWADZENIE – WYJAŚNIENIE I UZASADNIENIE TEMATU, SFORMUŁOWANIE HIPOTEZ ROBOCZYCH (BADAWCZYCH)

Tematem wykładu jest praca jako jeden z dylematów etycznych współczesnego człowieka.

A ponieważ nie ma pracy bez człowieka, przeto w rzeczywistości tematem wykładu jest człowiek „w szerokim kontekście tej rzeczywistości, jaką jest praca” (Laborem exercens, 1).

Zatem, punkt ciężkości niniejszych rozważań spoczywa na człowieku, czyli wolnej, świadomej i zdolnej do samostanowienia osobie, co ex difinitione implikuje konieczność etycznego spojrzenia na pracę.

Hipotezy robocze:

1. Problematyka pracy

LITERATURA PRZEDMIOTU

1. Stefan Kardynał Wyszyński, Duch pracy ludzkiej. Myśli o wartości pracy. Księgarnia Św. Wojciecha, Wyd.II (III), Poznań 1957.
2. Jan Paweł II, Laborem exercens, "Znak" 7-9 (332-334), Kraków 1982.
3. Jan Paweł II, Pamięć i tożsamość, Kraków 2005.
4. K. Marks, Kapitał, t.1, KiW, Warszawa 1951.
5. Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym "Gaudium et spes", w: Sobór Watykański II. Konstytucje, Dekrety, Deklaracje. Tekst polski, Pallottinum, Wyd.III.
6. Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Biblia Tysiąclecia. W przekładzie z języków oryginalnych. Opracował Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich. Wyd. Pallottinum, Poznań 2000.

2. Pytania o pracę:

Rzeczywistość ludzkiej pracy od wieków rodzi pytania m.in.:

Czym jest praca?

Czemu służy i co jest celem pracy?

Jaki sens ma ludzka praca? (Jaką rolę odgrywa praca w życiu człowieka?)

Czy praca jest dobrem czy złem, jak chcą niektórzy? (Czy praca ma swój wymiar etyczny?)

Jakie miejsce zajmuje praca w hierarchii wartości człowieka?

Czy człowiek pracuje aby żyć, czy żyje aby pracować?

Czy praca jest „dla człowieka” czy człowiek „dla pracy”?

Dlaczego brak pracy (bezrobocie) wstrząsa człowiekiem najbardziej?

Znane są przede wszystkim ściśle ekonomiczne czy socjologiczne określenia pojęcia pracy. Ale praca ma także swój uchwytny wymiar etyczny. I on nas tu przede wszystkim interesuje.

3. Czym jest i czemu służy praca?

Wg ks. Józefa Tischnera

„/.../praca jest szczególną formą rozmowy człowieka z człowiekiem, służącą podtrzymaniu i rozwojowi ludzkiego życia.

Krócej: praca to rozmowa w służbie życia.

[...] Nie można rozpatrywać etycznego aspektu pracy w oderwaniu od wartości, jaką jest dla człowieka życie.

[...] Praca bądź służy życiu, gdy podtrzymuje życie i zapewnia jego rozwój (praca rolnika, lekarza, budowniczego domu itp.), bądź nadaje życiu głębszy sens (praca artysty, filozofa, kapłana)”.

(J.Tischner, Etyka solidarności..., s.23 i 25).

Jaka działalność człowieka nie jest pracą?

Nie jest więc pracą w znaczeniu etycznym taka działalność człowieka, która zamiast służyć życiu, przynosi śmierć.

- Nie jest pracą zabijanie ludzi w obozie koncentracyjnym czy łagrze,
- Nie jest pracą rzemiosło wojenne najeźdźców, którzy wolą rabować niż pracować,
- Czy zdrada Judasza była pracą (mimo, że otrzymał wynagrodzenie)? – NIE, bo nie służyła ona życiu ludzkiemu.

2. Sens i wyzysk pracy

Praca uzyskuje wartość i godność dzięki wartości życia, któremu służy!

Sens pracy musi uwzględniać słowa „dla” człowieka.

Postawmy więc sobie pytanie: Jak ja pojmuję pracę? Czy dla mnie, moja praca jest formą służby człowiekowi?

Spojrzenie etyczne na pracę domaga się, abyśmy wciąż uwzględniali człowieka.

Kiedy mamy do czynienia z wyzyskiem pracy? Czy współcześnie mamy do czynienia z moralnym wyzyskiem pracy? Na czym on polega?

„Podobnie jak kłamstwo jest chorobą mowy, tak wycisk jest chorobą pracy” (Tischner, s.27).

Co to jest wycisk? To jest kłamstwo pracy.

Istota wycisku – jego zasadniczy znak, to niepotrzebne cierpienie.

Takie cierpienie nie wynika z naturalnego oporu tworzywa, lecz jest pośrednio lub bezpośrednio dziełem innego, jakoś związanego ze mną człowieka.

Gdy nieurodzajna ziemia zmusza rolnika do zwiększonego wysiłku, nie ma w tym wycisku. Ale, gdy dzieje się to z winy innego człowieka, to jest wycisk.

Czy praca może być prawdziwa? Czy wartość prawdy odnosi się do pracy, podobnie jak się odnosi do mowy?

Tak!

Prawdziwa praca to praca służąca życiu i wyrastająca z porozumienia i kontynuująca je.

Czy praca może być „chora”?

Tak!

Gdy zostaje naruszona właściwa hierarchia wartości w stosunku pracy, tj.:

- osoby przed rzeczą,
- pracy przed kapitałem i
- etyki przed techniką.

(Jan Paweł II, *Laborem exercens...*, s.7)

WNIOSKI

- Zasadniczym powołaniem etyki jest odpowiedzieć na pytanie, jak ze względów moralnych należy postępować. Taki sposób uprawiania etyki nie wszystkich zadawała. Np. Władysława Tatarkiewicza. Według Niego etyka w pierwszym rzędzie powinna udzielić odpowiedzi na pytanie, które przedmioty są dobre, a które złe. To mając przede wszystkim na uwadze można dopiero przystąpić do ustalenia właściwych reguł postępowania.
- Mając powyższe na uwadze:
- Dylemat etyczny współczesnego człowieka w związku z pracą polega przede wszystkim na tym, że: **zostaje naruszona właściwa hierarchia wartości w stosunku pracy, tj.:**
 - osoby przed rzeczą,
 - pracy przed kapitałem i
 - etyki przed techniką.

Praca człowieka staje się wówczas „nie – prawdziwa” i „chora” (Praca stanowi jeden z podstawowych dylematów etycznych współczesności, tak w wymiarze jednostkowym, jak i rodzinnym, społecznym (narodowym), wspólnotowym oraz ogólnoludzkim (globalnym));

Możemy mówić o moralnej powinności „pracy nad pracą” jaka ciąży na każdym człowieku.

***DZIĘKUJĘ
ZA
UWAGĘ***